

Alfabet o trencaclosques

El seu univers continua en expansió. No cabrà en aquestes pàgines, però tampoc no n'és la pretensió. Que sigui una mirada, almenys, aquesta proposta d'alfabet mariscalià, a una creativitat que desborda.

ABCDari il·lustrat'. El seu estil entre innocent i elèctric, amb humor i espontaneïtat premeditada, va quedar ben reflectit en aquest llibre que va editar Antoni Bosch. Era el 1978 i ja signava una nítida declaració d'intencions.

Barcel·ona. Se li va acudir perquè sí, l'any 1979, i es va convertir de seguida en logotip d'èxit. Tres imatges, tres paraules per a fer-se cartell i definir una ciutat que s'obria al turisme i al món.

Cobi. Va ser el seu llançament definitiu al panorama internacional. Es va prendre les crítiques més o menys aferrissades amb olímpica esportivitat: "Està bé que una *xorrada* com és una mascota serveixa com a punt de discussió", ens deia, tot just presentat aquell gosset panxut i de braços oberts que va esdevenir, probablement, la imatge més coneguda de les que mai han representat els Jocs Olímpics, anelles a banda. "La Barcelona del 92 no podia tenir una imatge més apropiada. Mariscal és l'expressió d'aquesta dècada", resumia aleshores el dissenyador

Enric Satué. Per a Miquel de Moragas, un dels membres del jurat que va triar el Cobi com a mascota, aquell disseny trencava "amb el mal gust conservador de l'estètica olímpica més convencional". I hi afegia, també: "M'agrada perquè és un personatge valencià-barceloní."

Dislèxia. De petit estava convençut que era estrany. Els germans devoraven llibres i a ell li costava tantíssim. Preferia els còmics. I no els acabava de llegir, tampoc: els mirava. Millor les imatges que no les paraules, per tant. Les lletres, sí, fetes dibuixos. Els pensaments fets dibuixos. Ara pensa que potser li ve d'aquí, també, la seva aprensió per l'acadèmia.

Eivissa. Amb ganes de llibertat i esperit comunal, va acampar una temporada a Eivissa. La persecució del fanzine *Piraña Divina*, de Nazario, havia causat la dispersió de la "comuna" *underhippy* que havien format al carrer del Comerç, a Barcelona, i Mariscal va volar fins a l'illa blanca. S'hi va estar un parell d'anys llargs, vivint al camp, en una casa sense llum i guanyant alguns (pocs)

diners netejant piscines o pintant cases. "Érem molt pobres però érem molt rics", resumeix. Explica que hi va estar bé, relaxat i feliç. Que hi va conèixer la darrera generació de pagesos. I que va ser allà que va decidir que volia viure del dibuix.

Família. Intensa, extensa, abraçadora. Un fum de germans (onze) i ties i cosins, uns pares que "estaven molt bé", les dones, els fills... "El meu pare ens va ensenyar a saber ser amics i a fer-ne", diu. Perquè una cosa és que se n'anés de casa, a córrer món, a dibuixar, i una altra que trenqués aquest lligam que ha mantingut sempre. Si li pregunten a Mariscal per "gent influïdora", ell respon de seguida que els germans; i la mare; i el pare: estricte, de dreta, però "coherent". Després hi suma els tebeos i Matisse, Picasso i Miró, l'Equip Crònica i el Realitat, els cubistes, el pop-art, els cromos de la xocolata i els paquets de tabac. Però, d'entrada, la família.

Garriris. No tenen ofici conegut, però sí benefici: un sentit hedonista del viure, una predilecció per aquest estar-se vora mar, com si sempre fos

estiu. Transiten amb naturalitat entre la poesia visual i el còmic. Els garriris són una de les primeres creacions de Mariscal (després potser del “Señor Caballito”), una, defineix ell mateix, “versió psíquedèlica de Disney”. El nom prové de la seva dificultat, de menut, per pronunciar *gr*: com que no podia lligar tots dos sons, deia “garriri, garriri” i feia riure tothom. Fermín, Piquer i Julián, dos ratolins i un gos que protagonitzen els garriris, es van convertir en historieta publicada l’any 1973 a *El Rollo enmascarado*. Des d’aleshores que no paren.

Hotel. L’any 2002 signava la concepció integral Gran Hotel Domine Bilbao, a tocar del Guggenheim, on va voler que quedés reflectida la trajectòria del disseny al segle XX. Tota una fita. La relació professional amb els hotels, però, ve d’abans. Del 1977. Quan va realitzar la seva primera exposició, a la galeria Mec-Mec de Barcelona. El títol? “El Gran Hotel”. Amb la col·laboració d’amics i coneguts, va muntar tot un establiment hotelier (amb recepció i botiga de records i samarretes publicitàries i etcètera) dins la galeria. En l’ambient, en aquells mobles i objectes de cartó, s’hi respirava la reivindicació de l’estètica dels anys 50 del segle XX. Mariscal va quedar definitivament enganxat al color i va començar a treballar-hi també com a grafista. Posats a cercar fites al calendari, aquesta exposició s’ha considerat com el punt definitiu de partida del seu èxit artístic.

Impremta. Diu que li semblava que Barcelona “feia olor d’impremta”. I per això se n’hi va anar. Associava pintura amb Sorolla davant d’un cavallet, trobava que era burgesa i comercial i ell cercava uns altres estímuls: grafisme, publicitat, coses impreses i modernes. El seu camp de visió es va omplir de postals i rètols lluminosos, de lletres, cromos, aparadors i anuncis de Norit. Les imatges, per a Mariscal, són “sensacions que no es poden traduir en paraules”. A l’hora de les definicions, ell opta per aquesta: creador d’imatges.

Joc. Afirma, si li ve de gust, que la seva tècnica és “nul·la”, però la pràctica li ho desmenteix. Perquè, si pot ser cert que no ha tingut una formació reglada de llarga durada, també ho és que el treball li ha donat pautes imprescindibles, i que les ha aplicades a conveniència. Tot amb tot, es continua prenent la feina com un joc i no vol deixar de sentir-se així. Actua per intuïció, diu, i sovint sembla que els dibuixos, les idees, li surtin a raig.

SocialdemoKraterna. Amb una característica combinació de sentit lúdic i voluntat de solucionar els problemes que se li plantegen, ha trobat icones i grafismes per a representar empreses de comunicació, caixes d’estalvis, indústries o entitats acadèmiques i socials. I per fer-ho lluny d’estereotips encarcarats. Exemples? Des les Trobades d’Escoles en València, amb aquella e accentuada o els ninots abraçadors fins al personatge que simbolitza la Universitat de València, passant pel Zoo de Barcelona, l’America’s Cup o el renovellat estil que li va demanar el Partit Socialdemòcrata Suec i que Mariscal va condensar en una rosa “amb pètals oberts a través dels quals penetra la llum” que, a més, es converteix en una cara somrient que transmet confiança i “bon rotllo”. No devia ser només per aquesta nova presentació, però el cas és que, passats uns mesos de lluir l’estil mariscalià, la Socialdemokraterna va guanyar les eleccions. Tota pedra fa paret.

Llar. I també fa allò que se’n diu “roba per a la llar”, que així escrit potser xaroneja però que, al capdavant, tothom fa servir: catifes i cortines, tovalles i davantals es van sumar al món dels estampats gràfics mariscalians, arran de les col·laboracions amb mar-

ques com ara Vinçon o Marieta. De fet, va ser en una exposició de Mariscal a Vinçon, l’any 1978, que a l’ànima de Marieta, Maria Cardoner, se li va acudir de col·laborar amb artistes del moment per als seus dissenys de teixits i complements diversos per a la llar. Davant el quadre de Mariscal titulat *Ensaladilla*, concretament, diuen que va tenir la idea. I van néixer estampats amb noms com ara “Valldoreix”, “Pedralbes”, “Canet” o, és clar, “Ensaladilla”.

Mariscal. És el segon cognom. Però no volia que el coneguessin com “el fill del doctor Errando”, i va optar per fer marca amb el cognom de la mare. Recuperava, de passada, la memòria del seu avi Federico Mariscal, faldiller i tarambana: hi havia dues germanes riques, ell s’havia promès amb una (la guapa) i, en morir-se, es va casar amb l’altra (que no ho era tant), va fer impúdica ostentació de l’amant i quan va voler tocar els diners de la família en va ser expulsat. La muller en va intentar esborrar el rastre. El cognom es va convertir, tant com va ser possible, en una simple “M.” Fins que ara un seu nét, Xavier, l’ha desplegat.

Naïf. Amb aquest terme defineixen sovint el seu estil, entre ingenu i sapastre. Xavier Mariscal es declara admirador dels infants i se li nota: quan ens diuen que no, que aquest tros de fusta amb què juguem no és un avió ni un drac ni una vareta màgica, ens queda, explica el dibuixant, un gran buit al cervell. I no ens ho podem permetre. Ell reivindica, per tant, la capacitat de meravella. I vesteix, alhora, aquest seu to naïf, aquesta alegria de viure, amb una peculiar ironia poètica, amb una certa impertinència. Per a qui les vulgui veure.

Oscar. “Sempre ha tingut la necessitat d’obrir-se a nous camps”, explicava anys enrere, a les pàgines d’EL TEMPS, el seu amic i responsable de Vinçon, Fernando Amat. Li faltava el cinema i ja el té. El seu primer film,

Chico & Rita, que ha fet possible juntament amb Fernando Trueba, que és un autèntic cant d'amor a l'Havana, als boleros, al jazz llatí, als músics dels anys 40 i a aquella cadència de la vida que representen els seus ritmes, ha tingut crítiques excel·lents i una nominació als Oscar com a millor film d'animació. L'estatueta se la van endur uns altres, però, al capdavant, aquest no era l'objectiu. Continuarà.

Pintura. S'hi ha encabotat i també s'hi ha endinsat. Perquè així ho ha volgut fer. Xavier Mariscal no accepta la jerarquia artística i quan vol pintar, pinta. Amb això no menysté, però, la seva passió pel dibuix, ni accepta que ningú li vulgui penjar la llufa d'art "menor". "Em *flipa* igual una postal que un quadre", ens resumia, el 1986. Uns anys després ens confessava que cercava temps per a la pintura, per a demostrar-se que també hi tenia espai, que era capaç "d'expressar alguna cosa en un quadre". I per què? "Sempre és una sensació única i bella". Vet-ho aquí.

cin Quanta. La fascinació pels anys 50 li ve de lluny. D'entrada, perquè hi va néixer, en aquella època que va passar dels cotxes quadrats ("que semblaven de morts"), dels mobles "estil remordiment", a les corbes i els colors pertot: dins les cases i dels cotxes i els ginys de torrar pa. I de sortida, perquè troba, en aquesta efervescència, un precedent del pop-art. I se'n declara entusiasta.

'El Rollo enmascarado'. És considerat el primer tebeo *underground* del país i de l'estat espanyol i va néixer l'any 1973, a Barcelona, per obra

i conjur dels germans Miquel i Josep Farriol, Nazario i Mariscal (un xic, descriu Antonio Martín a *Tebeosfera*, que havia aparegut a Barcelona "carregat d'il·lusions, amb una aparença molt *hippy* –collars, cabells arrissats, roba cridanera i, sobretot, una manera musical de parlar" que portava sota el braç "dibuixos, molts dibuixos, dibuixos innocents, senzills, que són més aviat petites anècdotes sense història, sovint líriques"). Abans i tot que se'n distribuís el primer exemplar, va ser segrestat per ordre governativa. Més que una revista, de fet, va ser un col·lectiu d'amics, un grup creatiu.

Sol. Sempre el sol. Indispensable. En una llarga posta vora mar o com a influència lumínica abassegadora, com a font d'energia mecànica i vital. La claror de la Mediterrània forma part de la seva imaginació.

Teatre. De tan multidisciplinari com és, no podia deixar orfe aquest camp. L'any 1999 presentava *Colors*, la primera incursió a l'expressió teatral. Hi presentava una idea de la creació del món sobre la base dels colors. Amb robots inclosos. Per a gaudir d'aquesta màgia del moment irreplicable que és cada representació. Després ha reconvertit l'obra en conferència visual sobre el disseny. I s'ho continua passant bé.

Pobleno U. Li agrada recordar que aquesta era zona d'anarquistes. A la vella fàbrica Palo Alto del Pobleno

hi ha instal·lat Mariscal el seu Estudi. El va fundar l'any 1989. També li agrada parlar d'aquesta vocació de grup que l'ha acompanyat sempre. De menut, amb tants germans, de *hippy*, per l'esperit de comuna, i ara, perquè hi afegeix coneixements: amb gent especialitzada, amb catalitzadors, amb la idea que dirigeixi cada projecte qui en sàpiga més.

Vespa. Possiblement, el millor vehicle que hi ha, des de l'òptica Mariscal. I des de la dels seus personatges. Permet un transport descansat i sentir alhora l'olor dels pins, el vent a la cara, còmodament assegut "com en una cadireta".

Wipsy. Va ser la mascota de l'exposició universal de la ciutat alemanya de Hannover, l'any 2000: un ésser picasso-mironià, irreal i polifacètic que després es convertí en missatger de l'espai virtual, amb sèrie d'animació inclosa.

duple X. El primer bar que va dissenyar era a València i es deia així. Igual com el famós tamboret que es va estrenar allà i que es va convertir en tota una icona dels anys 80..

dissen Y. Tot el que fa, explica, "comença per un dibuix". Un bar, una cadira, un llum, un logotip, un espai per a vendre roba, un hotel, tipografies. El disseny és a tot arreu i Mariscal, també. Segons Daniel Giralt-Miracle, que el va tenir d'alumne a l'Escola de Disseny Elisava (i que explica també que hi va ser "el més brillant"), "sap fer la síntesi perfecta entre disseny, còmic i la cultura visual del segle XX". L'any 2009, el londinenc Design Museum li va dedicar una retrospectiva.

Zebres. Perquè sí. Per acabar. Perquè les ha dibuixades amb explicació: "són amigues dels burros". I un somriure.

Núria Cadenes